

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 14. prosince 2021 ve věci č. 23914/15 – *Genderdoc-M a M. D. proti Moldavsku*

Senát druhé sekce Soudu rozhodl jednomyslně, že v projednávané věci došlo k porušení článku 3 ve spojení s článkem 14 Úmluvy, neboť vnitrostátní orgány při vyšetřování útoku na druhého stěžovatele nekladly zvláštní důraz na odhalení jeho diskriminačního motivu, čímž podryly důvěru veřejnosti v antidiskriminační politiku státu a nedostály svým pozitivním závazkům z těchto článků plynoucích. Stížnost první stěžovatelky (spolku zastupující zájmy LGBT komunity) prohlásil Soud rovněž jednomyslně za neslučitelnou s Úmluvou *ratione personae*.

I. Skutkové okolnosti

První stěžovatelka je spolkem zastupujícím zájmy LGBT komunity, kterému moldavský soud přiznal odškodnění za výroky, jimiž jistý M. podněcoval veřejnost k vyloučení homosexuálů ze zaměstnání v některých odvětvích veřejného sektoru, když tvrdil, že 92 % z nich je nakaženo virem HIV. Namísto, aby vzal v souladu s rozhodnutím soudu tyto výroky zpět, M. uvedl, že nakažených je mezi homosexuály ve skutečnosti více, a proto představují nebezpečí pro společnost. Vnitrostátní orgány to nepovažovaly za trestný čin, a proto k trestnímu oznámení první stěžovatelky trestní stíhání M. nezačaly, ani nevyhověly jejím opravným prostředkům.

Druhý stěžovatel byl 5. října 2014 z důvodu své sexuální orientace fyzicky i slovně napaden skupinou nezletilých. Videozáznam útoku byl uveřejněn na internetu. V této věci bylo zahájeno trestní stíhání. Dne 17. října 2014 byl druhý stěžovatel ze stejného důvodu slovně napaden jistým A. P., který jej o tři dny později po krátké slovní výměně udeřil sedmkrát do hlavy a třikrát do jiných částí těla. Ještě týž den podal druhý stěžovatel na A. P. trestní oznámení, v němž uvedl, že ho A. P. při prvním incidentu sprostě urážel. Dne 29. října 2014 pak druhý stěžovatel doplnil, že mu A. P. při prvním incidentu sdělil, že jej zná z výše uvedeného videa a nazval ho "teploušem" a "pedofilem". Dle soudního lékaře utrpěl druhý stěžovatel lehká zranění.

Státní zástupce nezačal trestní stíhání A. P., což odůvodnil tak, že jednání nedosáhlo závažnosti trestného činu a nebylo motivováno sexuální orientací druhého stěžovatele; A. P. byl stíhán toliko za přestupek. Proti tomuto rozhodnutí se ohradil právní zástupce první stěžovatelky, který zastupoval i druhého stěžovatele. Jeho stížnost byla odmítnuta. V odvolání k soudu uvedl, že kromě výslechu druhého stěžovatele a A. P. orgány činné v trestním řízení neprovedly žádné vyšetřovací úkony. Připomněl také své dřívější trestní oznámení podané proti M., která bylo zamítnuto s odůvodněním, že neexistuje žádná konkrétní osoba, která by se kvůli své sexuální orientaci stala terčem nenávistných projevů. Případ druhého stěžovatele však dle právního zástupce svědčí o opaku. Vyšetřující soudce odvolání zamítl, neboť druhý stěžovatel utrpěl pouze lehká zranění a ve svých oznámeních nežádal, aby byl A. P. stíhán pro diskriminační jednání. Odvolací soud toto rozhodnutí potvrdil.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K PŘIJATELNOSTI STÍŽNOSTI VE VZTAHU K PRVNÍ STĚŽOVATELCE

První stěžovatelka před Soudem namítala, že vnitrostátní orgány v rozporu s články 10 a 14 Úmluvy neposkytly členům LGBT komunity, jejichž zájmy zastupuje, dostatečnou ochranu před nenávistnými projevy ze strany M. Soud nicméně připomněl, že spolek nemůže ve smyslu Úmluvy namítat porušení práv svých členů, kteří mohou podat stížnost k Soudu vlastním jménem (srov. např. *Vallianatos a ostatní proti Řecku*, č. 29381/09 a 32684/09, rozsudek velkého senátu ze dne 7. listopadu 2013, § 47).

Jelikož pak první stěžovatelka nemůže ani tvrdit, že se sama stala přímou či nepřímou obětí tvrzených porušení, prohlásil Soud její stížnost za neslučitelnou s Úmluvou *ratione personae*.

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ÚMLUVY 3 A 14 VE VZTAHU K DRUHÉMU STĚŽOVATELI

Druhý stěžovatel na poli článků 3, 8 a 14 Úmluvy namítal, že vnitrostátní orgány neprovedly účinné vyšetřování a nepotrestaly násilí, jehož se stal obětí z důvodu své sexuální orientace.

a) Obecné zásady vyplývající z judikatury Soudu

Soud úvodem připomněl, že do působnosti článku 3 Úmluvy v zásadě může spadat zacházení, jež je motivováno předpojatostí části heterosexuální většiny vůči homosexuální menšině. Diskriminační poznámky a urážky však musí být při přezkumu špatného zacházení ve světle článku 3 Úmluvy v každém případě posouzeny jako přitěžující okolnost [*Moldovan a ostatní proti Rumunsku* (č. 2), č. 41138/98 a 64320/01, rozsudek ze dne 12. července 2005, § 111].

Soud dále podotkl, že vnitrostátní orgány jsou povinny učinit vše, co je za daných okolností rozumné pro odhalení možných diskriminačních motivů předmětného jednání; zejména shromažďovat důkazy a vydat odůvodněná, nestranná a objektivní rozhodnutí (*Členové Kongregace Svědků Jehovových v Gldani a ostatní proti Gruzii*, č. 71156/01, rozsudek ze dne 3. května 2007, § 138–142). V těchto situacích je nanejvýš důležité, aby vyšetřování bylo prováděno rázně a nestranně, jelikož společnost musí neustále dávat najevo, že takové činy odsuzuje, aby zachovala důvěru menšin ve schopnost státu chránit je. Aby stát dostal svým pozitivním závazkům v tomto ohledu, vnitrostátní právní systém musí prokázat, že je schopen vůči pachatelům takových násilných činů trestní právo účinně vymáhat (*Sabalić proti Chorvatsku*, č. 50231/13, rozsudek ze dne 14. ledna 2021, § 95). Soud rovněž zdůraznil, že pokud je s diskriminačně motivovaným násilím zacházeno stejně jako s případy bez tohoto motivu, znamená to přehlížení zvláštní povahy jednání, které je obzvlášť destruktivní ve vztahu k základním právům, což může představovat zacházení neslučitelné s článkem 14 Úmluvy (*Begheluri a ostatní proti Gruzii*, č. 28490/02, rozsudek ze dne 7. října 2014, § 171–179).

b) Použití těchto zásad na skutkové okolnosti projednávané věci

Soud nejprve konstatoval, že článek 3 Úmluvy je na daný případ použitelný, přičemž seznal, že útok lze považovat za ponižující zacházení i bez homofobního kontextu, a to s přihlédnutím ke skutečnosti, že stěžovatel utrpěl deset ran do různých částí těla a útok sám nevyprovokoval.

Stěžovatel sice ve svém původním trestním oznámení neuvedl, že by útok měl mít diskriminační či homofobní motiv, trestní oznámení však podával ještě v den incidentu, kdy se z útoku stále vzpomínal. Soud zdůraznil, že od vnitrostátních orgánů by bylo extrémně formalistické, pokud by celé vyšetřování tvrzeného špatného zacházení založily pouze na první výpovědi podané obětí zotavující se po útoku, a nepřihlíděly by k žádným dalším poskytnutým vysvětlením. Již v původním trestním oznámení stěžovatel zmínil, že tři dny před fyzickým napadením ho A. P. slovně urážel. V dalším vysvětlení stěžovatel upřesnil, že A. P. ho nazval "teploušem" a "pedofilem" a že mu sdělil, že jej zná z internetového videa, které stěžovatele zjevně identifikuje jakožto homosexuála. Ve světle uvedeného již mělo být vnitrostátním orgánům zřejmé, že stěžovatel neoznamuje pouze samotný útok, ale také jeho homofobní motiv.

Z odůvodnění rozhodnutí se navíc zdá, že vnitrostátní orgány řádně neposoudily možnost, že by špatné zacházení s druhým stěžovatelem mohlo být zločinem z nenávisti, což potvrzují i další procesní nedostatky vyšetřování. Konečně, přítomnost či absence diskriminačního motivu byla vzhledem k lehkým zraněním, která druhý stěžovatel utrpěl, velmi důležitá při hodnocení, zda se dané jednání posoudí jako přestupek nebo trestný čin.

Soud proto uzavřel, že vnitrostátní orgány nedostály svým pozitivním závazkům vyšetřit fyzický útok na druhého stěžovatele a zejména odhalit jeho diskriminační motiv. Absence takového smysluplného vyšetřování přitom dle Soudu podkopává důvěru veřejnosti v antidiskriminační politiku státu. K porušení článku 3 ve spojení s článkem 14 Úmluvy tudíž došlo.

